

בשלימו' כמבואר מעל"ד בלי גרעון כסף כלל. ואם יעכב הנמצא בידו איזה ספר שלא למכרו למי שיצטרך אותו לצורך מכירה, יתברר הדבר עפ"י שני עדי' כשירי', ואז הותר להעלות אותו ספר בדפוס שלו או בדפוס אחר, ואין ביד הנמצא בידו לעכב ההדפסה.

אותן ספרי' שלא נזכרו שמותן מעל"ד בכלל החלוקה, רשות לכל מי שירצה להדפיסו באין מוחה ומעכב עליו. דהיינו כשיתחיל אחד מהמדפוסים' [!] איזה ספר שאינו בכלל החלוקה וידפיסו כסדר בלי הפסק, הרי הוא זוכה בו, ואין ביד המדפיס' האחר' להשיג גבולו ולהדפיסו שנית עד השלמת המכירה.

וזאת לדעת, שבכל מקום שהוזכר בכתב הלז איזה זכות להאנשי' העוסקי' בדפוס דרך מו"מ, הם דווקא אותן האנשי' הנקובי' בשמותם מעל"ד, שקבלו על עצמם לאשר ולקיים ככל דברי החלוקה, ושלא לפרוץ גדר החלוקה שלא ידפיסו איזה ספר אצל הדפוס מה שלא עלה בחלקו, ושלא לסייע ידי עוברי עבירה.

29. לוח קיר. בדרך-כלל נועד לתלייה על כותל בית-הכנסת.
30. ששה זהובים ו-20 גדולים (גראשין). בתקופה זו היו בזהוב 60 גדולים.
31. בקנין-גמור אגב-סודר בכל אופן היותר מועיל לפי דעת חז"ל.
32. נראה שהכוונה שיש להתחייבות זו תוקף חוקי ומשפטי, וכן להלן "ויוגבה הקנס בכל תוקף עוז ותעצומות" - היינו שניתן יהיה לגבותו בערכאות.
33. ובחרם חמור.

הזכות מהדפסת הלוח וכותל לוח⁽²⁹⁾ במשך זמן החלוקה ששה שנים, הוא ניתן מאתנו המדפיסי' הח"מ להרבני מ' אפרים חר"ן מק"ק זאלקווי שכר טרחתו. וחתיכה דאיסורא על כל המדפיסי' הח"מ להדפיס לצרכו הלוח והכותל לוח בכל משך הששה שנים הנ"ל, כי אם ביד מ' אפרים הנ"ל להדפיס בכל דפוס שירצה, ולמכור לכל המדפיסי' כפי צרכם במקח בעד כל מאה לוחו' סך ג' זהו', ובעד מאה כותל לוח ששה זהו' ק"ג.⁽³⁰⁾ ויד המדפיסי' מסולקת הם מכל הדפסת הלוח והכותל לוח במשך הנ"ל. והמתנה נתונה למוהר"א הנ"ל בק"ג א"ס בכאהי"מ לפדחז"ל⁽³¹⁾ בכל תוקף עוז ותעצומו'.⁽³²⁾

וכן קבלנו אנחנו הח"מ על עצמינו כל דברי אלה לאשר ולקיים בכל תוקף ועוז באלה ובשבועה ובח"ח⁽³³⁾ ובקנס סך מאה אדו'⁽³⁴⁾ מצד העובר על הקיר"ה.⁽³⁵⁾ ויוגבה הקנס בכל תוקף עוז ותעצומו', כי כן קבלו על עצמם בק"ג א"ס בכאהי"מ מעכשיו בבד"ח⁽³⁶⁾ ומעכשיו מרצון נפשם הטוב בלי שום אונס והכרח כלל, בביטול מודעו'

34. אדומים. לעתים הכוונה לזהובים ולעתים הכוונה לדוקאטים, שערכם היה רב בהרבה מהזהובים הרגילים (במאה הי"ח היה ערכו של אדום אחד כ-18 זהובים במטבעות נחושת). ב"פנקס ארבע ארצות" נערכו החשבונות בדרך-כלל בזהובים והקנסות - באדומים (ראה בכל זה: פנקס ארבע ארצות, עמ' 540).
35. הקיסר ירום הודו. ואולי הכוונה, שהקנס ינתן לאוצר המלוכה.
36. בפני בית-דין חשוב.

ופיסול מ"מ כדרך שפוסלין ומבטלין בג"ן.⁽³⁷⁾ ועל כל המדפיסי' החיוב מוטל להחזיק במעוז החלוקה הנ"ל, ולרדוף את כל העובר ע"ז ולענשו ככל האפשר והיכולת בידם.

ולמען שלא תהא האמת נעדרת, באעה"ח⁽³⁸⁾ להיות למשמרת היום יום ה'ך"ג אייר תקס"א.

עוד זאת נעשה בין המדפיסים, באם יבוא איזה איש להדפיס ספר חדש, אם יבוא

לק"ק לבוב יתחלק בין המדפיסי' שבק"ק לבוב, וכ"א ידפיס בדפוס שלו שליש מהספר.

ועוד זאת הותנה ביניהם, כשימצא ביד א' מהמדפיסי' או ביד האנשים העוסקים כנ"ל, מיני ספרים חסרים, כשיודפס אותו ספר באיזה דפוס שיהיה, מחויב בעל המדפיס להשלים החסרון ולקבל עבור דמי מלואו ספרים שלימים לפי ערך החשבון שיעלה מאותו מין הספר עצמו.

זה גם הוא בעל-כרחו וחסר תוקף. לשם כך נקבע שקודם נתינת הגט מבקשים הדיינים מהאדם שיכריז שכל ה"מודעות" ו"מודעי מודעות" שמסר קודם לכן, הן בטלות ומבוטלות. גם כאן מצהירים החותמים על ביטול מעין זה.

38. באנו על החתום.

37. בביטול מודעות ופיסול מודעי-מודעות כדרך שפוסלין ומבטלין בגיטי נשים. ה"מודעה" היא הצהרה שמצהיר האדם בפני עדים, ואומר להם שאקט משפטי מסויים שהוא עומד לבצע (כגון נתינת גט או מכירה) נעשה בעל-כרחו, ולפיכך אין לו תוקף חוקי. "מודעי מודעות" - אמירה נוספת לעדים, שאם יאלצוהו לבטל את ה"מודעות" שנתן קודם, הרי ביטול

כתב חלוקה

חלק של ה"ה הרבני המופלג הנגיד מוהר"ר מרדכי ראבין שטיין עם שותפו ה"ה הרבני המופלג הנגיד מוהר"ר אהרן מרפס.

סי' ר"ח⁽³⁹⁾ טוב במקח י"ב ג' [=12 גדולים], ואחר שנה י"ג ג' [=13 גדולים]

סי' ר"ח פשוט במקח יוד ג' [=10 ג'], ואחר שנה יוד ג' וחצי [=10.5 ג']

נחלת צבי⁽⁴⁰⁾ ג' ג' [=54 ג'] בענטשין⁽⁴¹⁾ יב ג' [=12 ג']

סי' כלה⁽⁴²⁾ ד' זהו' ט"ו ג' [=4 זהובים ו-15 ג'], קינות טייטש י' ג' [=10 ג']

קונט' טייטש⁽⁴³⁾ בשותפות עם הרבנית ח' ג' [=8 ג']

קיצור ר"ח⁽⁴⁴⁾ כ"ד ג' [=24 ג']

לב טוב⁽⁴⁵⁾ ט"ו ג' [=15 ג'] ספר חסידים⁽⁴⁶⁾ ח"י ג' [=18 ג']

סליחה⁽⁴⁷⁾ טייטש זהב [=1 זהוב] חומש טייטש ב' זהו' יוד ג' [=2 זהובים ו-10 ג']

כל מיני תחנות וביכליך עד אחר ג' בייגין מחזור פי' ששה זהו' [=6 זהובים]

סי' אור ישר זהב [=1 זהוב] סי' ספארד⁽⁴⁸⁾ זהב כ' ג' [=1 זהוב ו-20 ג']

ספירוליך⁽⁴⁸⁾ ג' ג' [=3 ג'] ק"ש חינוך קטן⁽⁴⁹⁾

תיקוני זוהר⁽⁵⁰⁾ ד' זהו' [=4 זהובים] מלמד שיח⁽⁵¹⁾ י"ב ג' [=12 ג']

שמחת נפש⁽⁵²⁾ ק"א ג' [=21 ג'] קב וישר⁽⁵³⁾ ב' חלקים זהב ו' ג' [=1 זהוב ו-6 ג']

סי' יוצרות זהב ו' ג' [=1 זהוב ו-6 ג']

מענה לשון⁽⁵⁴⁾ באותיות פרקים י' ג' [=10 ג'] ובאותיות וועלטש ט"ו ג' [=15 ג']

חלק של הרבני הנגיד מוהר"ר שלמה רפאפורט.

סי' דקדוק⁽⁵⁵⁾ ק"א ג' [=21 ג'] אחר שנה ק"ב ג' וחצי [=22.5 ג']

תהלים פרקים י"ב ג' [=12 ג'] תהלים וועלטש ח"י ג' [=18 ג']

ש"ס תחינה⁽⁵⁶⁾ י' ג' [=10 ג'] אחר שנה י"ב ג' [=12 ג']

חלק של ה"ה הרבני המופלג הנגיד המפורסם מוהר"ר אברהם יודא ליב האפער והרבני

מוהר"ר גרשון ליטערס.

מחזורל וועלטש במקח ק"ה ג' [=25 ג'] ואחר שנה ק"ז ג' [=27 ג']

תיקוני ישרים⁽⁵⁷⁾ ק"א ג' [=21 ג'] ואחר שנה ק"ב ג' וחצי [=22.5 ג']

מחזור דייטש במקח ה' זהו' ט"ו ג' [=5 זהובים ו-15 ג']

מחזורל פרקים זהב ק' ג' [=1 זהוב ו-20 ג'] ואחר שנה זהב ק"ב ג' [=1 זהוב ו-22 ג']

תפלת הדרך⁽⁵⁸⁾ שערי ציון⁽⁵⁹⁾ ק"א ג' [=21 ג']

תם וישר⁽⁶⁰⁾ ק"א ג' [=21 ג'] עץ חיים⁽⁶¹⁾ ק"א ג' [=21 ג'] סליחה פי' ק"ה ג' [=25 ג']

חלק הרבנית עם בנה ה"ה הרבני הנגיד מוהר"ר נפתלי הירץ גרוש מאן

מי' חצי כלה ⁽⁶²⁾ ק"א ג' [=21 ג']	ואחר שנה כ"ב ג' וחצי [=22.5 ג']
סליחלי פערטיל וועלטש י"ב ג' [=12 ג']	ואחר שנה ט"ו ג' [=15 ג']
חומש באר משה ⁽⁶³⁾ זהב כ' ג' [=1 זהב ו-20 ג']	סי' פערל ⁽⁶⁴⁾ י"א ג' [=11 ג']
ש"ע א"ח ⁽⁶⁵⁾ ג' זהו' ט"ו ג' [=3 זהובים ו-15 ג']	חצותליך ⁽⁶⁶⁾
ספר הישר על התורה ⁽⁶⁷⁾ ק"ד ג' [=24 ג']	עיטור סופרים ⁽⁶⁸⁾ ד' ג' [=4 ג']
מצח אהרן ⁽⁶⁹⁾ כ' ג' [=20 ג']	ברך אברהם ⁽⁷⁰⁾ ט"ו ג' [=15 ג']
מגילת אסתר ו' ג' [=6 ג']	

האנשים העוסקים בדפוס דרך מו"מ הנזכרי' בכתב הלז, הם הרבני מוהר"א מרדכי יהודא ליב רפאפורט מלבוב והרבני מוהר"ר איצק ראבין שטיין מזאלקווי וחני תרי גוסי[!]
הרבני מוהר"ר נפתלי הירץ הלוי אפטר וגיסו מוהר"ר פישל פינקס.

נאום הק' צבי הירש ראזאניש חוב"ק לבוב

נאום יודת בת מ נפתלי הירץ ז"ל

נאום הק' מרדכי בר"ח ר"א רבינשטין

נאום שלמה רפאפורט סעניאר

נאום הק' אהרן הלוי מדפיס

נאום הק' גרשון ליטעריס

נאום הק' נפתלי הירץ גרוש מאן

הדפסה

הדפסה

הדפסה

הערות לכתב החלוקה

הערות

(שנתקצר ע"י ר' יוסף פויטו) שידועות ממנו 25 מהדורות, ובהן: זולקווא תקנ"ו (מאירהאפער ורבינשטיין), תק"ס (רבינשטיין), תקס"ד (ג' לטריס), תקס"ו ותקס"ט. וכן בלבוב תקנ"ח (אהרן סג"ל).

45. ספר מוסר בידיש, לר' יצחק מפוזנא. רשומות 15 מהדורות. בלבוב: תקנ"א (?).

46. מוסר והנהגות לר' יהודה החסיד. רשומות 41 מהדורות. בזולקווא: תקס"ה (מאירהאפער), תקס"ו (רבינשטיין). בלבוב: תק"ס (?). מהדורת תקס"ו היא בתרגום לידיש, ונדפסה אצל רבינשטיין שהוא בעל הזכות להדפסת ס' חסידים. יתכן וההסכם מתייחס למהדורת התרגום דווקא, ולכן יכול היה מאירהאפער להדפיס את הס' חסידים העברי בשנת תקס"ה.

47. אם נתייחס רק לסליחות כמנהג פולין, רשומות 213 מהדורות. בזולקווא: תקס"ט. בלבוב: תקס"ה (שתי מהדורות אצל גרוישמאן ומהדורה אחת אצל רוזניש), תקס"ו (אהרן סג"ל).

48. סדר "ספירת העומר". רשומות 63 מהדורות ובהן אף לא אחת מזולקווא ולבוב!

49. כנראה סדר קריאת-שמע (ואולי עוד ברכות נוספות) לילדים. מ"קריאת שמע" רשומות 26 מהדורות שאחת מהן בלבוב תקע"ד.

50. רשומות 69 מהדורות. בזולקווא: תקס"ג (אהרן סג"ל). לבוב: תקנ"א ותק"ס (רוזניש).

51. תרגום מלות החומש וחמש-מגילות לידיש, לר' אליקים ש"ץ מקומרגא (ראה: ח' טורניאנסקי, "על ספרות דיאקטית בידיש", מתקרים על תולדות יהדות הולנד, ד (תשמ"ה), עמ' 168-171). רשומות 8

39. סידור ראש-חודש. אצל וינוגרד נרשם "סידור של ראש חודש" שנדפס בקראקא שנ"ד, "עם יידיש".

40. ליקוטי מוסר וסיפורים מס' הוזהר על התורה, בידיש, לר' צבי הירש חוטש. רשומות 91 מהדורות (ויש להוסיף עליהן את שלוש המהדורות שנדפסו בשם "נופת צופים" - ראה: ר"ח ליברמן, אהל רח"ל, א, עמ' 417). בזולקווא: תקנ"ט ותק"ס (רבינשטיין).

41. "ברכונים" לברכת-המזון, הכוללים בדרך-כלל גם ברכות נוספות, קריאת-שמע וכן זמירות לשבת. ראה: ח' טורניאנסקי, "ה'בענטשערל' והזמירות בידיש", עלי ספר י (תמוז, תשמ"ב), עמ' 51-92.

מהדורות נוספות (בעברית ובידיש), ראה אצל מ' וינר, קהלת משה, ב, מס' 1670 ואילך. אצל וינוגרד רשומות 112 מהדורות וכמעט שאין ביניהן מזולקווא ולבוב בתקופת שנים אלו, אלא רק שתיים בזולקווא (תקכ"ו ו[תקע"ב]) ושתיים בלבוב (תקנ"א ו[תק"ס]).

42. סידור שנהג החתן להעניק דורון לכלה. נקרא גם בשם "סידור סבלונות". במסמך לעיל מפורש שבסידור זה נדפסו גם "קונטרסים דייטש ותהלים דייטש וקנינות דייטש". וראה להלן שיש גם סידור "חצי כלה".

43. ראינו שה"קונטרס טייטש" נדפס עם ה"סידור כלה", וה"קונטרס פירוש" נדפס עם ה"סידור פירוש". אך איני יודע מהו בדיוק תוכנם של "קונטרסים" אלו.

44. אין זה קיצור הס' "ראשית חכמה" לר' אליהו די-וידאש, הנקרא גם בשם "תוצאות חיים" (שאחת מ-51 מהדורותיו הרשומות נדפסה בזולקווא תקס"ז אצל גרשון לטריס), אלא הוא "ראשית חכמה הקצר"

בזולקווא: תקס"ה (מאירהאפער), תקס"ו (גרשון לטריס). בלבוב: תקנ"ג ותקנ"ו (אהרן סג"ל).

58. רשומות 16 מהדורות. אחת מהן בזולקווא תק"ס, אך הוא הס' "עובר אורח" (ובו סג דף), שמסופקני האם לשכמותו הכוונה בפריט "תפלת הדרך".

59. תיקונים ותפילות בדרך הקבלה. לר' נתן נטע הנובר. רשומות 112 מהדורות. בלבוב: תקנ"א (רוזניש), תקנ"ב (ר"ש יאריש ראפפורט).

60. הוא תרגום "ספר הישר" ליידיש (ראה: ח' טורניאנסקי, "התרגומים הראשונים של ספר הישר ליידיש", תרביץ, נד (תשמ"ה), עמ' 573 ואילך).

ידועות כ-20 מהדורות, ואין בהן מדפוס וולקווא ולבוב אלא אחת בלבד, והיא בדפוסו של אי"ל מאירהאפער בזולקווא תקס"ו.

61. הוא "קיצור של"ה" ביידיש, לר' יחיאל מיכל עפשטיין (ראה: ר"ח ליברמן, אהל רח"ל, ג, עמ' 340 ואילך). רשומות 39 מהדורות. בזולקווא: תקס"ז (גרשון לטריס). בלבוב: תקנ"ד (רוזניש).

62. כנראה שנקרא כך מפני שאין בו את כל ההוספות שב"סידור כלה" השלם (ראה לעיל הע' 42). ואפשר שגם נדפס בפחות הידור. לפיכך כנראה יקר "השלם" מן "החצי" פי שתיים-עשרה! (להלן באים תצלומי כמה עמודים מ"סידור חצי כלה").

63. ה"באר משה" הוא ביאור המלים שבחומש לר' משה יששכר הלוי שערטלש (ראה: ח' טורניאנסקי [לעיל הע' 51], עמ' 169-171. ושם בעמ' 170 מתקנות חברת תלמוד-תורה בקראקא משנת 1551: "חלילה לשום מלמד ללמוד חומש עם פירוש אחר רק דוקא עם פי' באר משה שהוא לשוננו שמדברים אנחנו בו כדי שידע הנער הפירוש על נכון"). לראשונה נדפס הספר בפראג שס"ה, ועד שנת תפ"ה

מהדורות (ללא החומש), ואף לא אחת מזולקווא ולבוב בתקופה דנן (רק בשנת תקכ"ד בזולקווא).

52. ס' "שמחת הנפש" לר' אלחנן הנלה קירכהייין, ס' מוסר ביידיש. רשומות 25 מהדורות. בלבוב: תקס"ה (אהרן סג"ל).

53. הוא ס' "קב הישר" לר' צבי הירש קיידנובר, מוסר בעברית ויידיש (ראה: י' סאסיס, "דאס יידישע סאציאלע לעבן און דער 'מוסר' אין 16-18'טן יארהונדערט", צייטשריפט, 1, מינסק 1926, עמ' 12-24). רשומות 61 מהדורות. בזולקווא: תקס"ה (אברהם בן אלחנן). בלבוב: תקנ"א (ר"ש יאריש ראפפורט).

54. תפילות הנאמרות בבית-העלמין. רשומות 106 מהדורות. בזולקווא: תקנ"ד (מאירהאפער ורבינשטיין). בלבוב: תקנ"ב (רוזניש). תקס"ח (נ"ה גרוישמן).

55. אולי הכוונה לסידור "שערי תפילה" לר' זלמן הענא (הערת הר"ר שמואל אשכנזי). מסידור זה נרשמו תשע מהדורות, ובהן זולקווא תקכ"ד ותקמ"ז, לבוב תקמ"ו (אצל ר"ש יאריש ראפפורט).

56. שמא הכוונה ל"תחינה ששה סדרים" שידועות ממנה שתי מהדורות מאוחרות יותר, זיטומיר (תרכ"ב) וורשא (תרכ"ג). בשער התחינות נאמר: "ועקס נייאי תחינות", שלזה כנראה הכוונה ב"ששה סדרים". ואף שהן קרויות כאן תחינות חדשות ("נייאי תחינות"), אולם כך הן מכונות גם כעבור עשרים שנה, כשנדפסו בוילנא תרמ"ד. בוילנא תר"ס, בווארשא תרצ"ה ואף מאוחר יותר בירושלים, נדפס "ש"ס תחינה" חדש בשם: "אנייע ש"ס תחינה".

57. כולל תיקון ליל-שבועות והושענא-רבה, ולעתים גם הגדה של פסח. רשומות 26 מהדורות.

68. הוא ספרון ללימוד כתיבה במליצה עברית (אגרון). רשומות 31 מהדורות. רובן בזולקווא ולבוב. ובתקופת שנים אלו, זולקווא: תקנ"ט (?), תקס"ט (גרשון לטריס). לבוב: תק"ס (אהרן סג"ל). תקס"ג (?), תקס"ה (?), תקס"ו (?), תקע"ה (ר"ש יאריש ראפפורט). ראוי לציון שמחירו של ספר זה שבו 50-60 דף הוא 4 גרושים בלבד, גרוש אחד יותר מ"ספירולין"! ניכר שספרים מנוקדים יקרים בהרבה מהבלתי-מנוקדים כ"עיסור סופרים" זה.

69. תרגומי מגילת-אסתר, מתורגמים לידיש ע"י ר' אהרן מטריביטש. רשומות 18 מהדורות, ואף לא אחת מזולקווא ולבוב בשנים אלו, אלא רק בלבוב תקע"ה.

70. סיפורי מעשיות ומוסר בידיש, לר' אברהם ב"ר יחיאל מיכל. רשומות 10 מהדורות. בזולקווא: תקמ"ב (חיים דוד ואחרים). בלבוב: תקס"ה (?).

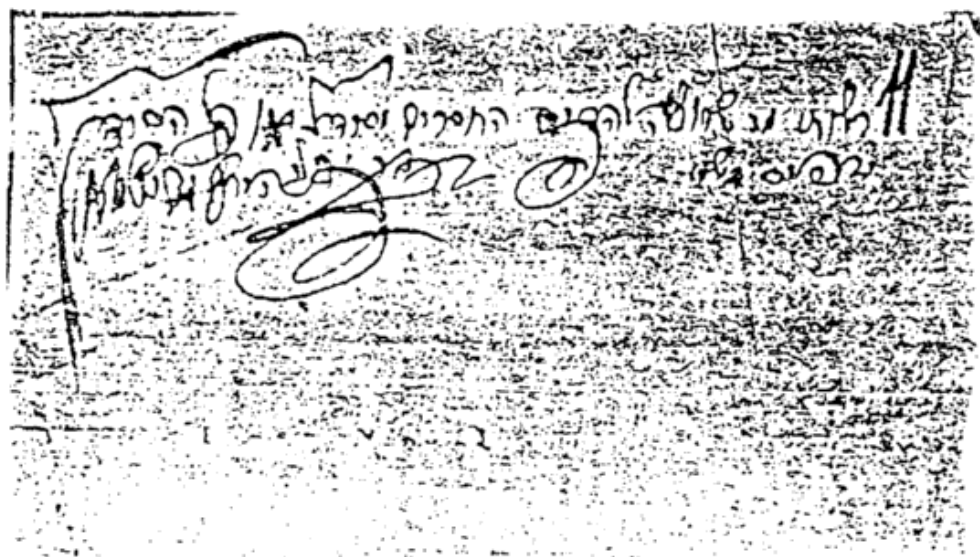
נדפס - בנפרד או עם החומש - יותר מ-25 פעמים.

64. אולי נדפס באותיות מיוחדות הנקראות "פנינים".

65. השולחן-ערוך חלק אורח-חיים לבדו נדפס ב-201 מהדורות. בזולקווא: תק"ס (רבינשטיין) וב[תקס"ד] (?). בלבוב: תקס"ג (רוזניש).

66. "תיקון חצות". רשומות 70 מהדורות. בזולקווא ובלבוב רק בריחוק זמן: זולקווא תקי"ח ולבוב תקפ"ה.

67. סיפורים ומדרשים כסדר התורה (ראה המאמרים הרשומים אצל י' יודלוב, ס' גנזי ישראל, ירושלים תשמ"ה, עמ' 206 מס' 1285). אצל וינוגרד רשומות 36 מהדורות, אך כ-20 מהן הן ה"תם וישר" (ראה לעיל הע' 60). במסגרת השנים שלנו נדפס הספר רק בלבוב תקס"א ותקס"ה אצל הרבנית רוזניש, ובשנת תקע"ה אצל בנה רנ"ה גרוישמאן.

המדפיס נ"ה גרושמאן נותן רשות הדפסה לסידור שברשותו, בתנאי שידפיסו בו את שמו שלו!

רשות מי שרוצה להדפיס החסרים ממידרי' או כל הסידר ידפים בשמי. נפתלי הירץ גרושמאן

המדפיסים החתומים על כתב ההסכם

(לפי פרידברג, תולדות הדפוס העברי בפולניה, ת"א תש"י)

הרבני הנגיד המפורסם מ' מרדכי
ראבין שטיין מק"ק זאלקווי
בכתב החלוקה: שותפו אהרן מדפיס
[מלבוב].

אליבא דפרידבורג: בשנים תקמ"ט עד
תקנ"ב השתתף בהדפסה עם ר' אהרן ב"ר
חיים דוד (ב"ר אהרן הלוי) בלבוב, בשנים
תקנ"ב-תקנ"ז עבד כשותף עם רא"י ליב
מאירהאפער בזאלקווא, ואח"כ פתח דפוס
לעצמו (אולם כאן אנו רואים שהיה שותף
עם אהרן מדפיס). בשנת תקס"ט עבר
הדפוס לרשות בנו ר' אורי צבי. אך לפי
הספרים הרשומים אצל וינוגרד, הרי
שבשנת תק"נ עדיין הדפיס בזולקווא לבדו
(את ה"צאינה וראינה"), ובאותה שנה החלה
גם השותפות עם המדפיס ר' אהרן (בס'
"הגורלות" ו"שער המלך"). וגם בשנת
תקנ"ג עדיין הדפיסו בשותפות (את
הירושלמי מס' שקלים). ולפי המסמך
שלפנינו היתה ביניהם שותפות סמויה גם
בשנת תקס"א.

והרבני מ' שלמה רפאפורט מק"ק
לבוב

בשערי רבים מספריו הוא מכוונה: "ה"ר
יהודה שלמה בהמנוח מ' גפתי הירץ
המכונה מאז ומקדם רבי שלמה יארש,
ועכשיו נקרא ר' שלמה רפאפורט". תחילת
פעילותו, בשנת תקמ"ה. הספר המפורסם
ביותר שנדפס אצלו (בשנת תקמ"ח) הוא

הרבני הנגיד המפורסם מהרא"י
[=אברהם יודא] ליב האפער מק"ק
זאלקווי

הוא היה חתנו של הרב מ' משה פנחס
אבד"ק סוויז. עוד בשנים תקל"ו ותקל"ח
תמך בהדפסת ספרים
בשנת תקנ"ב כבר פתח דפוס בביתו
בזאלקווא, ובשלהי שנת תקנ"ג קיבל את
הרשיון לבית דפוס זה.

עד שנת תקנ"ז עבד בשותפות עם ר'
מרדכי רובינשטיין. לדברי פרידברג עבד
אח"כ לבדו עד מותו בשנת תקע"א, אך
כאן אנו רואים שהיה שותף עם ג' לטרים.

ומשנהו הרבני מ' גרשון לימערס,
המשותפים בדפוס שבק"ק זאלקווי.
הוא בנו של המדפיס ר' זאב וואלף ב"ר
גרשון סג"ל (נכד המדפיס ר' אורי פייבוש
הלוי מאמשטרדם, מייסד הדפוס
בזאלקווא), שהיה פעיל בזאלקווא ובלבוב.
אחרי מות אביו בשנת תקמ"ט ניהל את
בית-דפוסו בלבוב בהשתתפות אמו מרת
שרה טשארנא, ובשנת תקנ"ד שב
לזאלקווא ויסד שם בית דפוס שפעל
בניהולו עד שנת תקפ"ח. הוא עצמו נפטר
בשנת תר"ד. היה חתנו של הר"ר אריה ליב
אבד"ק מילאטין.

שותפותו עם רא"ל האפער אינה נזכרת
במקומות אחרים.

המהדורה הראשונה של ה"נועם אלימלך",^{אוצר החכמה} מובהקת: בתו של המדפיס ר' אהרן (נפטר בשנת תק"ו), בן המדפיס ר' חיים דוד (נפטר בערך בשנת תס"ז), בן המדפיס הישיש ר' אורי שרגא פייבוש הלוי (ב"ר אהרן) מאמשטרדם, שיסד את הדפוס העברי בזאלקווא בשלהי שנת תנ"א. היא גם היא יסדה דפוס בזאלקווא, אח"כ השתתפה במשך כמה שנים (באמצעות בעלה הראשון, המדפיס ר' דוד ב"ר מנחם מן) עם מדפיסים אחרים, ושוב נתפרדו ופעלו כל אחד בנפרד. ובפטירת בעלה בשנת תקמ"ב ניהלה את הדפוס בעצמה (ושוב בשותפות עם המדפיסים הקודמים), עד שהעבירתו בשנת תקמ"ד ללבוב, שם נישאה לר' צבי הירש רוזניש אב"ד לבוב (יערי, ק"ס יז, עמ' 97 ואחריו פרידברג בעמ' 83, קובעים שהמעבר ללבוב והחתונה עם הרב רוזניש היו בשנת תקמ"ח. אך כבר בשער ס' שער-המלך, לבוב תקמ"ד, מפורש: בדפוס מרת יהודית אשת הרב ר' צבי הירש שהיה אב"ד דק"ק באלחוב).

בנה (מבעלה הראשון) ר' נפתלי הירץ גרוישמאן היה המפקח והמנהל בכל ענייני הדפוס. ואף כי בשנת תקנ"ג יסד בלבוב בית דפוס לעצמו,* המשיך לשתף עמה פעולה עד תום פעילות דפוס זה בשנת תקס"ה, שנת פטירת בעלה הרב, ואולי גם היא נפטרה זמן לא רב אחריו. ר' נפתלי הירץ נפטר בשנת תקפ"ז, ואז עבר בית הדפוס שלו לרשות אלמנתו מרת חוה, ואח"כ לרשות בתה מרת פייגא גרוישמאן.

הרבני הנגיד מ' אהרן מדפיס מק"ק לבוב^{אוצר החכמה}

הוא ר' אהרן ב"ר חיים דוד הלוי (ב"ר אהרן נכד המדפיס ר' אורי שרגא פייבוש מאמשטרדם-זאלקווא).

בכתב החלוקה, שותפו של מרדכי רבינשטיין [מזאלקווי].

שותפות זו ידועה רק מהשנים תקמ"ט עד שנת תקנ"ב. [אך ראה לעיל, שבגלוי היתה שותפות זו בין השנים תק"ג-תקנ"ג]. אז נשא את אשתו מרת חיה טאבה* שעמדה לימינו במלאכת הדפוס עד פטירתו בשנת תקפ"א לערך, ומאז עבדה לבדה עד שנת תר"ח בערך, ואז עבר בית הדפוס לרשות בנה ר' אברהם יוסף שהמשיך בפעילותו עוד עשרות רבות של שנים.

* כך אצל פרידברג עמ' 83 אות ב. ואילו בעמ' 65 הע' 1 שחיה טאבה היא אמו של ר' אהרן, אשתו של ר' חיים דוד! ומצינו את מרת חיה טאבה כמדפיסה יחידה, בס' "תולעת יעקב", לעמבערג תקנ"ט.

הרבני מהר"נ [=נפתלי] הירץ גרוישמאן המשותף בדפוס שבק"ק לבוב עם אמו הרבנית הנגיד מ' יהודית הבאה בהסכמת בעלה הרב הגאון מהר"צ הירש רוזאניש אב"ד דק"ק לבוב

היא עצמה היתה ממשפחת מדפיסים

בניהולו של ר' דוד צבי הירש שרענצל.

* כן הוא לדברי פרידברג. אבל ב"אוצר הספר העברי" לא מצאתיו לפני שנת תקנ"ז.

העוסקים בדפוס דרך מו"מ:

מוהר"א מרדכי יהודא ליב רפאפורט מלכוב

מוהר"ר איצק ראבין שטיין מזאלקווי

תרי גיסי: ר"ר נפתלי הירץ הלוי אפטר וגיסו ר' פישל פינקס

אצל פרידברג (עמ' 66) מדובר גם על המדפיסה מרת שרה טשארנא אלמנת

המדפיס ר' זאב וואלף לעטעריס, שפעלה בזולקווי בין השנים תקנ"ג-תקע"ב. והדפיסה ספרים רבים. מפליא שלא מצאתי את זכרה אצל וינוגרד, וגם בהסכם שלפנינו אין היא מופיעה!

כמו כן אין אנו מוצאים בהסכם זה את המדפיסים ר' יצחק אייזיק הלוי מרגליות ור' מרדכי יהודה ליב רפפורט, שהדפיסו בלעמבערג [תק"ס] את ה"ראשית חכמה". ובשנת תקס"ב הדפיס שם רי"א מרגליות לבדו את ה"חק לישראל".

תוספת למבוא דלעיל עמוד תת"ק

ואפילו ספר כגון ה"תיקוני הזוהר" הגמנה כאן גם הוא עם ספרי "רומיל", והדעת נותנת שהוא מן הספרים המשתמרים; והנה בשנים שקדמו להסכם שלפנינו נדפס בלבוב בשנת תקנ"א ובשנת תק"ס, ומשניתנה זכות הדפסתו לראבין-שטיין ואהרן מדפיס, יודעין אנו כי האחרון הדפיסו בזולקווא בשנת תקס"ג, ושוב אין לנו ידיעות על הדפסתו שם עד אחר שנת תק"צ, ולא על הדפסתו בלבוב עד שנת תר"י. האמנם לא נדפס ספר "רב מכר" זה כל אותן שנים, או שמא נדפס שם כמה וכמה פעמים אבל לא הגיע לידינו!

*

מסמך זה הוא חלק מתיק משפטי המצוי בארכיון המדינה של גליציה, בתיק זה מתבררת תביעה שנעשתה בשנת תקע"א (1811) נגד המדפיס רבינשטיין, בדבר הדפסת מהדורה מסויימת של הסידור "חצי כלה" שזכות הדפסתו היתה נתונה למדפיס גרושמאן. כל התהליכים שנערכו בדיון משפטי זה ראויים לפרסום, אך לעת-עתה מתרפסם רק המסמך הנוכחי. תודתי לפרופ' מ. סילבר שהביא לידיעתי את המסמכים הללו, ואף נתן לי בטובו את תצלומיהם.

תודה מיוחדת לפרופ' ח' טורניאנסקי על המידע אודות המאמרים העוסקים בספרות יידיש.

תפלת מכל השנה

דיוני - תפלות האבן איר גרוקט. אויף טיני אונזיות. אונטן פאפיר אונ
 אונ טייטס אלי תפלות. אונ דער זון תחינות. אונ אלי ווידויס. אונ
 אונ הוטפנות. אונ האבן איר אילונדרט. אונ גסטפוט פרק סירה אים טייטס
 אונ מיטלכס גזען אים. זיין טייטס דרוגער. אונ וויא עט מי
 גדרוקט גיזומרן און מאטטרדס. דורך דעם זאלן איר
 זוכה זיין. דאס אונגרי תפלות. זאלן
 נוערן. און גנואן פֿר הסם
 יה־ברך 1234567 אונ במלך זאל
 אטיח קואן באהרה
 ביאינו מאן
 סלה :

0.234567 normal

התחרת ממסלת אדונינו האליר הקיסר אונגריק פיהס גליזיאן
 בעל אדמיריאן קיניגליכי אפסטלישי מייסטעט פראנץ
 הראשון ירמיה :

התחרת

ברפוס של הרבני הגיד מוהר"ר נפתלי הירין גרויס מאן
 בהרבני הגיד המופלג המנוח מוהר"ר דוד מדפיא
 ז"ל :

NOTEN: 12/10

השם

מורה

אי

פרקי חיים

אוצר החכמה

דבר והיפוכו

אוצר החכמה

העט האדומה

אוצר החכמה

אוצר החכמה

תן דעתך!

אוצר החכמה

שני צדדים למטבע

אוצר החכמה

הי עניו

אוצר החכמה

אוצר החכמה

הספוג והנפה

אוצר החכמה

אהבת תורה

אוצר החכמה

אהבת תלמידי חכמים

אוצר החכמה

אהבת ספרים והבנתם

אוצר החכמה

אוצר החכמה

גור

אוצר החכמה

אוצר החכמה

ר' משה נגד עצלות המחשבה

אוצר החכמה

ודע מה שתשיב

אוצר החכמה

ר' משה נפצע

אוצר החכמה

העליונה שבמדרגות הבוטחים

אוצר החכמה

הוא היה אומר:

1234567

אוצר החכמה

דמו

אוצר החכמה

של פרבשטיין
מי התיר לכם
[ראה בפרקי חיים]

אוצר החכמה

כשרוצים לעזור
לאדם באיזה ענין,
ונתקלים בהפרעות, כגון
שהוא אינו רוצה שיסייעו
לו, או שמרגישים שיש
אי-הצלחה, יש לחדול
ולהפסיק מלעסוק עוד
בזה.

[בשם מרן הבית ישראל]

שטיבל,

הוא בית היוצר
לאידוישקייט.

דבר והיפוכו לחיות ברוחניות

בנוהג שבעולם, שחריפות המחשבה, לשון שנונה, ועושר לשוני, גורמים לאדם להיכשל בהלבנת פני חבירו, בביושו, בטרוניות נגדו, או סתם "עקיצה" לשמה. אך מי שהכיר את ר' משה עמד נפעם ומשתומם. הנה לפנינו אדם חריף מחשבה, בעל לשון שנונה מאד, ועושר לשוני אדיר, – ששלט על מוצא פיו, וכל עניני הכלמה וביוש והלבנה והכפשה וכדומה, היו רחוקים ממנו כרחוק מזרח ממערב.

נזהר מאד שלא לדבר בקריאת התורה. ושלא לעיין בספר אחר חוץ מן החומש הן בעת קריאת התורה, והן בין גברא לגברא. מרגלא בפומיה מה ששמע מפי הרב מצעללע זצ"ל אשר מרן ה"בית ישראל" כיבדו בהפלגה מרובה, ובעת שהיה ב"נסיעה" אצל מרן ה"בית ישראל", עיין בספר אחד בין גברא לגברא. פתאום הגיע מרן סמוך אליו, ואמר לו: "וכי אינך יודע שדבר זה דוקר בלבי כמו חרב, למה תעשה זאת כאן בפניי?" לאחר השבת נכנס הרב מצעללע לבקש מחילה ולפייס למרן זי"ע על זאת.

על אף זהירותו זאת, אם ניגש אליו יהיה מי שיהיה, ילד, בחור, או אברך, והראה לו דבר חידוש באיזה ספר, לא גער בו, ולא אמר "איני נוהג להסתכל בספרים בעת קריאת התורה". הראה לו פנים שוחקות, שח"ו לא ייפגע או ייעלב.

בשנתיים האחרונות אסר עליו הרופא ללחוץ ידי אנשים בעת נתינת שלום ומזל-טוב, מחשש נגיפים ומחלות רחמנא ליצלן. קשה לתאר את

החכמות והפקחיות שעשה כדי שלא לבייש את מי שהגיש לו את ידו לנתינת שלום-עליכם. לפעמים הזדרז ללחוץ את זרוע זולתו על לבושו לפני שיושיט הלה את ידו. ורוב פעמים "החליק" את הענין על ידי מילתא דבריחותא. אם באמרו "וי, וי, כמה חטאתי בלשון הרע שהרופא רוצה לעשותני כמצורע", ואם באמרו "בודאי רוצה הרופא להאריך את ימי, שהרי לכל אדם נקצב כמה ידי אנשים ילחץ בימי חייו", ועוד כהנה וכהנה המצאות ואמתלאות כדי שח"ו לא יגיע לפגיעה בזולתו, אפילו דקה מן הרקה.

ערין נפש היה מאין כמוהו. מעולם לא ביקש ממישהו שישתתף אותו, או שיביא לו דבר מה אפילו שאין בו טירחה כלשהיא. לשונו לא ידעה כלל לבטא את המלים "תביא לי", "תעשה לי", או "תקח לי".

בשנותיו האחרונות מחמת סבלו מכאבים איומים בחוליות השדרה, העדיף לשבת על כסא מרופר, ולא על ספסל עץ. כמובן שמעולם לא אמר זאת לאיש, ורק ידידיו הקרובים שהרגישו זאת, דאגו להגיש לו כסא. כסאות מעטים היו בבית החסידים, כשראה שכבר ישב מאן דהוא על הכסא, וידידיו עומדים להקימו – אפילו היה זה ילד בן שנתיים – הזדרז במהירות לשבת על הספסל כדי שח"ו לא יגרום להקים מישהו ממקומו.

מדי חודש בחדשו, היה עליו לבלוע במשך חמשה ימים עשרות כדורי תרופות מדי יום ביומו. הרופא דרש ממנו לשתות נוזלים רבים, להקל על עיכול התרופות. כששהה בבית